

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Тетяна АЛЕКСАНДРОВИЧ,

м. Черкаси

РОЗУМІННЯ ДОБРА І ЗЛА В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ XVII СТ.

Поняття добра і зла – вічні та невичерпні. Відколи існує людина, вона намагається навчитися їх розпізнавати, щоб у житті рухатися шляхом добра, а не зла. Проте прості, на перший погляд, поняття містять у собі глибину, у котру може зазирнути тільки цілісна, духовна особистість. Адже межа між добром і злом тонка. Перехід же за цю межу несе за собою діаметрально протилежні вчинки. Будь-яке відхилення від правди, перевага низьких порухів душі над високими може призвести людину до катастрофи особистої, а суспільство в цілому до деградації та звиродіння.

Одвічний діалог між добром і злом веде кожна доба в історії людства, встановлюючи їхні критерії та норми. Не виняток і українське Бароко, зокрема вітчизняна література XVII ст.

У творчості барокових письменників поняття добра і зла були ключовими для розбудови високо духовного, глибоко морального українського суспільства. Причину негараздів, втрати хрис-

тиянських цінностей вони вбачали в тому, що людство не може встановити чіткої межі між добром і злом, а пристосовує ці поняття під себе, залежно від життєвої ситуації, від того, що може бути вигідним у певний період.

Так, К. Транквіліон-Ставровецький вважає, що матеріальний світ як творіння Боже є досконалим. Зло же походить від тих людей, котрі потрапили в диявольські тенета, зокрема в пута сріблολюбства. Мислитель намагається розкрити і соціальні причини походження зла, які вбачає в несправедливих порядках, що панують у тогочасному суспільстві: «... мир сей злосливий подобен мору... Ты увесь в злѣ лежиши и злостми яко дружлом оплываешь» [1, 189]. На думку Л. Пилявець, К. Транквіліон-Ставровецький приходиться до висновку, що сучасне йому суспільство є породженням зла, а шлях порятунку письменник вбачає в моральному самовдосконаленні [1, 190–191], у пізнанні самого себе, у щоденній титанічній праці над своїми недоліками, у намаганні внутрішньо переродитися, ставши справжньою людиною.

Погляди на суспільство як на джерело зла завдяки несправедливому устрою поділяє і сучасник К. Транквіліона-Ставровецького Й. Галятівський. Він наполягає, що відповідальність за вчинки, за вибір між добром і злом несе кожна людина особисто [4, 55]. «Й. Галятівський дає порівняння добра і зла, любові й ненависті. Грішні люди ненавидять праведних, але Христос сказав, що він вибрав добрих людей зі світу, тому світ ненавидить їх» [2, 133–134]. На думку письменника, праведний, проте тяжкий земний шлях веде людину до благодатного потойбічного життя.

Особистість, вважають українські барокові письменники, має право вибору в своєму житті, проте не завжди має добру волю, далекоглядність і гострий розум, щоб вірно обрати життєву стежку.

Саме про подвійність людської природи, про невміння побачити очевидні речі й зробити вірні кроки на шляху до власного порятунку з різних причин ведуть мову І. Гізель і К. Сакович.

І. Гізель визнавав свободу волі, відводячи ключову роль розуму, який здатен зробити вірний вибір між добром і злом [4, 56]. Завдання же людини полягає в тому, щоб відрізнити від примарного, ілюзорного, спокусливого, легкого в досягненні зла, важку, часто невдячну роботу на шляху пошуку добра.

Продовжує думку про свободу вибору людини у своїй творчості К. Сакович. Письменник зазначає, що людина вільна обирати, що їй творити – добро чи зло. Проте автор наполягає, що даючи людині свободу, Бог покладає на неї відповідальність за вчинки, а також залишає шлях до відступу, тобто до порятунку: «Велика є воістину свобода людини, якщо й бог не може дати порятунку людині, коли людина не хоче рятуватися» [3, 249].

Українське література XVII ст. показує всю розмаїтість, суперечливість почуттів і бажань, яку зосереджено у внутрішньому світі людини Бароко. Руйнівний вплив зовнішнього світу, де пріоритет надається матеріальним, примарним, а отже, і непотрібним речам, спонукає дуже часто барокову особистість рухатися шляхом зла, часом навіть не помічаючи цього. Невміння, а інколи й небажання віднайти добро призводить до втрати самого себе, духовності, морального падіння суспільства. Але навіть на краю прірви, як стверджують українські барокові письменники, Бог вказує людині шлях, яким вона може повернутися на вірну, праведну стежину. Головне, щоб було бажання його побачити, зрозуміти хибність своїх вчинків, відкинути зло й рухатися шляхом добра, самовдосконалення. Це допоможе стати щасливим суспільству в цілому й окремій людині зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пилявець Л. Гуманістичні тенденції в поглядах на людину й суспільство Кирила Транквіліона-Ставровецького / Л. Пилявець // *Європейське Відродження та українська література XIV–XVII ст. : Наукове видання / Відповідальний редактор Олекса Мишанич. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 175–193.*
2. Руш С. Вияви концепції християнства в творах Йоаннікія Галятівського / Степан Руш. – Івано-Франківськ, 2001. – 191 с.

3. Сакович К. Трактат про душу / К. Сакович // Хроніка-2000 : Український культурологічний альманах. – К., 2000. – Вип. 37–38. – С. 247–250.
4. Філософська думка в Україні : Біблогр. словник / В. С. Горський, М. Л. Ткачук, В. М. Нічик та ін. – К. : Унів. вид-во «Ппульсари», 2002. – 244 с.